

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA ATANASIJA RANTA [*ATHANASIOS RANTOS*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 28. oktobrī¹

Lieta C-267/20

AB Volvo,
DAF TRUCKS NV
pret
RM

(*Audiencia Provincial de León* (Leonas provinces tiesa, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LESD 101. pants – Direktīva 2014/104/ES – Valstu tiesībās reglamentētas zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem – Valsts tiesību norma, kurā ir noteikts, ka atpakaļejoša spēka atsauces datums ir nevis prasības celšanas, bet soda piemērošanas datums – Noilguma termiņš attiecībā uz ārpuslīgumisko atbildību – Nodarītā kaitējuma apmēra noteikšana – Līdzvērtības un efektivitātes principi

I. Ievads

1. Šī lieta ir saistīta ar lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, kurus valsts tiesas ir iesniegušas Tiesai, lūdzot interpretēt Direktīvu 2014/104/ES² par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par konkurences tiesību pārkāpumiem.
2. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LESD 101. pantu un Direktīvas 2014/104 10. pantu, 17. pantu un 22. pantu.
3. Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar strīdu starp *AB Volvo* un *DAF Trucks NV* (turpmāk tekstā – “atbildētājas”) un RM (turpmāk tekstā – “prasītājs”) par RM celto zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kurā lūgts atlīdzināt zaudējumus, kas izriet no LESD 101. panta pārkāpuma, kuru ir konstatējusi Eiropas Komisija un kuru izdarījis zināms skaits uzņēmumu, tostarp atbildētājas.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV 2014, L 349, 1. lpp.).

4. Šajā lietā Tiesai būs jāprecizē Direktīvas 2014/104 piemērojamība laikā – šo uzdevumu tā pirmo reizi ir veikusi spriedumos *Cogeco Communications*³ un *Skanska Industrial Solutions* u.c.⁴. Tādējādi atbildes, ko Tiesa sniegs iesniedzējtiesai šajā lietā, var ietekmēt lietas, kuras pašlaik tiek izskatītas valstu tiesās Savienībā un kurās ir radušies jautājumi par šīs direktīvas tiesību normu piemērojamību laikā, it īpaši saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas attiecas uz faktiem, kuri radušies pirms minētās direktīvas stāšanās spēkā.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

1. Regula (EK) Nr. 1/2003

5. Regulas (EK) Nr. 1/2003⁵ 25. panta 2. punktā ir paredzēts:

“Laiku skaita no dienas, [kurā] izdarīts pārkāpums. Tomēr pārkāpumu turpināšanas vai atkārtotāšanas gadījumā laiku skaita no dienas, kurā pārtrauc pārkāpšanu.”

6. Saskaņā ar šīs regulas 30. pantu “Lēmumu publicēšana”:

“1. Komisija publicē lēmumus, ko tā pieņem atbilstoši 7. līdz 10., 23. un 24. pantam.

2. Publikācijā norāda pušu vārdus un lēmuma galveno saturu, tajā skaitā visus uzliktos sodus. Tajā jāņem vērā uzņēmumu likumīgās intereses savu profesionālo noslēpumu aizsargāšanā.”

2. Direktīva 2014/104

7. Direktīvas 2014/104 10. pantā “Noilguma termiņi” ir noteikts:

“1. Dalībvalstis saskaņā ar šo pantu paredz noteikumus, kas piemērojami noilguma termiņiem zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai. Minētajos noteikumos paredz, kad sāk skaitīt noilguma termiņu, kāds ir tā ilgums un kādos apstākļos tas tiek pārtraukts vai apturēts.

2. Noilguma termiņus nesāk skaitīt, pirms konkurences tiesību aktu pārkāpums nav beidzies un prasītājs zina vai var pamatot uzskatīt, ka tas zina:

- a) par rīcību un to, ka tas ir konkurences tiesību pārkāpums;
- b) to, ka konkurences tiesību pārkāpuma rezultātā tam ir nodarīts kaitējums; un
- c) pārkāpēja identitāti.

³ Spriedums, 2019. gada 28. marts (C-637/17, turpmāk tekstā – “spriedums *Cogeco*”, EU:C:2019:263).

⁴ Spriedums, 2019. gada 14. marts (C-724/17, EU:C:2019:204).

⁵ Padomes Regula (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [LESD 101. un 102.] pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.).

3. Dalībvalstis nodrošina, ka noilguma termiņi zaudējumu atlīdzināšanas prasības celšanai ir vismaz pieci gadi.

4. Dalībvalstis nodrošina, ka noilguma termiņa skaitīšanu aptur vai atkarībā no valsts tiesību aktiem pārtrauc, ja konkurences iestāde attiecībā uz konkurences tiesību aktu pārkāpumu, uz kuru attiecas zaudējumu atlīdzināšanas prasība, veic izmeklēšanas vai procesuālu darbību. Apturējums beidzas agrākais vienu gadu pēc tam, kad nolēmums par pārkāpumu ir kļuvis galīgs, vai pēc tam, kad procedūra izbeigta citā veidā.”

8. Šīs direktīvas 17. pantā “Kaitējuma apmēra noteikšana” ir paredzēts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka nedz kaitējuma apmēra noteikšanai nepieciešamais pierādīšanas pienākums, nedz tā standarts nepadara tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu īstenošanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinātu. Dalībvalstis nodrošina, ka valstu tiesām ir tiesības saskaņā ar valsts procedūrām novērtēt kaitējuma apmēru, ja ir konstatēts, ka prasītājam ir nodarīts kaitējums, bet praktiski nav iespējams vai ir pārmērīgi grūti precīzi noteikt kaitējuma apmēru, balstoties uz pieejamajiem pierādījumiem.

2. Karteļa izdarītu pārkāpumu gadījumos tiek pieņemts, ka ir radies kaitējums. Pārkāpējam ir tiesības atspēkot minēto prezumpciju.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka procedūrās, kas saistītas ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību, valsts konkurences iestāde var pēc valsts tiesas lūguma palīdzēt minētajai tiesai attiecībā uz kaitējuma apmēra noteikšanu, ja minētā valsts konkurences iestāde uzskata šādu palīdzību par atbilstīgu.”

9. Minētās direktīvas 21. panta “Transponēšana” 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības līdz 2016. gada 27. decembrim. Dalībvalstis tūlīt dara Komisijai zināmus minēto noteikumu tekstus.

Kad dalībvalstis pieņem minētos pasākumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai šādu atsauci pievieno to oficiālai publikācijai. Dalībvalstis nosaka, kā izdarāma šāda atsauce.”

10. Šīs direktīvas 22. pantā “Piemērošana laikā” ir noteikts:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, lai izpildītu šīs direktīvas materiālos noteikumus, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku.

2. Dalībvalsts nodrošina, ka jebkuri valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, un kas nav 1. punktā minētie, netiek piemēroti zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas valsts tiesā celtas pirms 2014. gada 26. decembra.”

B. Spānijas tiesības

11. Saskaņā ar 2007. gada 3. jūlija *Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia* (Likums Nr. 15/2007 par konkurences aizsardzību; turpmāk tekstā – “Likums Nr. 15/2007”)⁶ 74. panta 1. punktu:

“Noilguma termiņš prasībām par atbildību saistībā ar konkurences tiesību pārkāpuma dēļ radītajiem zaudējumiem ir pieci gadi.”

12. Likuma 15/2007 76. panta 2. punktā ir paredzēts:

“Ja tiek konstatēts, ka prasītājam ir nodarīts kaitējums, bet ir praktiski neiespējami vai pārmērīgi grūti precīzi noteikt kaitējuma apmēru, pamatojoties uz pieejamajiem pierādījumiem, tiesām ir pilnvaras noteikt kaitējuma atlīdzināšanas apmēru.”

13. *Real Decreto-ley 9/2017* (Karaļa Dekrētlukums Nr. 9/2017) pirmajā pārejas noteikumā “Pārejas noteikumi attiecībā uz Eiropas Savienības un dalībvalstu konkurences tiesību pārkāpumu dēļ radīto zaudējumu atlīdzināšanas prasībām” ir paredzēts:

“1. Šī Karaļa dekrētlukuma 3. panta noteikumus nepiemēro ar atpakaļejošu spēku.

2. Šī Karaļa dekrētlukuma 4. panta noteikumus piemēro tikai tiesvedībās, kas ierosinātas pēc tā stāšanās spēkā.”

14. *Código Civil* (Civilprocesa kodekss) 1902. pantā ir noteikts:

“Ikvienam, kurš ar savu darbību vai bezdarbību rada zaudējumus citam, izdarot pārkāpumu vai pieļaujot nolaidību, ir pienākums atlīdzināt radītos zaudējumus.”

III. Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

15. 2006. un 2007. gadā prasītājs iegādājās trīs atbildētāju ražotus kravas automobiļus.

16. 2016. gada 19. jūlijā Komisija pieņēma Lēmumu C(2016) 4673 *final* par procedūru saskaņā ar [LESD] 101. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta AT.39824 – Kravas automobiļi) (turpmāk tekstā – “Komisijas lēmums”)⁷ un publicēja paziņojumu presei par to (turpmāk tekstā – “paziņojums presei”).

17. Šajā lēmumā Komisija konstatēja, ka vairāki starptautiski kravas automobiļu ražotāji, tostarp atbildētājas, ir pārkāpuši LESD 101. pantu un Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu (EEZ) 53. pantu, noslēdzot aizliegtu vienošanos, pirmkārt, par cenu noteikšanu un bruto cenu paaugstināšanu EEZ kravas automobiļiem, kas sver no 6 līdz 16 tonnām (“vidējas noslodzes kravas automobiļi”), vai kravas automobiļiem, kas sver vairāk nekā 16 tonnas (“lielas noslodzes kravas automobiļi”), un, otrkārt, par laika grafiku un izmaksu pārvešanu attiecībā uz EURO 3 līdz 6 standartā paredzēto emisiju tehnoloģiju ieviešanu. Atbildētāju gadījumā pārkāpums ilga no 1997. gada 17. janvāra līdz 2011. gada 18. janvārim.

⁶ 2007. gada 4. jūlija *BOE* Nr. 159, 28848. lpp.

⁷ Turklāt Komisijas noteiktais sods nav galīgs vienam no uzņēmumiem, kas 2017. gada 11. decembrī cēla prasību Vispārējā tiesā (lieta *Scania* u.c./Komisija (T-799/17)).

18. 2018. gada 1. aprīlī prasītājs pret atbildētājām cēla prasību *Juzgado de lo Mercantil de León* (Leonas Komerclietu tiesa, Spānija). Šajā prasībā tika lūgts atlīdzināt kaitējumu, kurš radies prasītājam pretkonkurences darbību dēļ, ko veikušas šīs divas sabiedrības. Prasība galvenokārt bija balstīta uz atbilstošajām Likuma Nr. 15/2007, kas grozīts pēc Direktīvas 2014/104 transponēšanas, tiesību normām un, pakārtoti, uz Civillkodeksa 1902. pantu, kurā noteikts vispārējs regulējums par ārpuslīgumisko civiltiesisko atbildību. Pret atbildētājām celtā prasība ir zaudējumu atlīdzināšanas prasība, kas celta pēc Komisijas galīgā lēmuma, kurā konstatēts LESD 101. panta pārkāpums (“*follow-on*” prasība par atbildību).

19. Ar 2019. gada 15. oktobra spriedumu pirmās instances tiesa *Juzgado de lo Mercantil de León* (Leonas Komerclietu tiesa) daļēji apmierināja zaudējumu atlīdzināšanas prasību un piesprieda atbildētājām atmaksāt prasītājam 15 % no kravas automobiļu iegādes cenas, pieskaitot likumiskos procentus, bet nepiesprieda šīm sabiedrībām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus. Precīzāk, šī tiesa noraidīja atbildētāju izvirzīto pamatu, kas bija balstīts uz prasības noilguma termiņu, pamatojoties it īpaši uz to, ka ir piemērojams piecu gadu noilguma termiņš, kas paredzēts Likuma Nr. 15/2007 74. panta 1. punktā, ar ko ir transponēts Direktīvas 2014/104 10. panta 3. punkts. Turklāt minētā tiesa piemēroja prezumpciju par aizliegtas vienošanās ietvaros izdarītu pārkāpumu dēļ radīta kaitējuma esamību, kas ir paredzēta šīs direktīvas 17. panta 2. punktā, kurš transponēts ar Likuma Nr. 15/2007 76. panta 3. punktu, un īstenoja pilnvaras noteikt kaitējuma apmēru, kā tas ir paredzēts minētās direktīvas 17. panta 1. punktā, kurš transponēts ar Likuma Nr. 15/2007 76. panta 2. punktu, pamatojoties uz to, ka tiesiskajā regulējumā par pierādīšanas pienākumu šīs divas tiesību normas ir procesuāli noteikumi.

20. Atbildētājas par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību *Audiencia Provincial de León* (Leonas Provinces tiesa, Spānija), apgalvojot, ka prasībai ir jāpiemēro Spānijas Civillkodeksa 1902. pantā ietvertais vispārējais regulējums par ārpuslīgumisko atbildību, saskaņā ar kuru atbilstoši šim pantam celtajām prasībām ir piemērojams viena gada noilguma termiņš, kas paredzēts šī kodeksa 1968. panta 2. punktā. Atbildētāju ieskatā, šis termiņš esot sācies paziņojuma presei publicēšanas dienā, 2016. gada 19. jūlijā, tāpēc zaudējumu atlīdzināšanas prasībai esot iestājies noilgums, jo tā ir celta 2018. gada 1. aprīlī. Atbildētājas arī uzskata, ka nav pierādīta cēloņsakarība starp Komisijas lēmumā aprakstīto rīcību un prasītāja iegādāto kravas automobiļu cenu paaugstināšanu, un, tā kā prasībai esot piemērojams minētā Civillkodeksa 1902. pants, tā esot jānoraida, ja prasītājs nav pierādījis tam radīto kaitējumu.

21. Šajos apstākļos *Audiencia Provincial León* (Leonas Provinces tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai LESD 101. pants un efektivitātes princips ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda valsts tiesību normas interpretācija, saskaņā ar kuru tiek uzskatīts, ka ar atpakaļejošu spēku nav piemērojami Direktīvas [2014/104] 10. pantā prasības celšanai noteiktais piecu gadu noilguma termiņš un 17. pants par kaitējuma apmēra noteikšanu tiesā, nosakot, ka tiem ir atpakaļejoša iedarbība no sankcijas piemērošanas dienas, nevis no prasības celšanas dienas?
- 2) Vai Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punkts un termins “atpakaļejošs spēks” ir jāinterpretē tādējādi, ka šīs direktīvas 10. pants ir piemērojams tādai prasībai kā pamatlietā, kas, lai arī ir celta pēc direktīvas un to transponējošās tiesību normas stāšanās spēkā, tomēr attiecas uz agrāk notikušiem faktiem vai agrāk piemērotām sankcijām?

- 3) Vai, piemērojot tādu tiesību normu kā Likuma Nr. 15/2007 76. pants, Direktīvas 2014/104 17. pants par kaitējuma apmēra noteikšanu tiesā ir jāinterpretē tādējādi, ka tas ir procesuāls noteikums, kas piemērojams pamatlietā, kurā prasība ir celta pēc valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā?”

22. Prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā Tiesā rakstveida apsvērumus iesniedza prasītājs, atbildētājas, Spānijas un Igaunijas valdības, kā arī Komisija. Turklāt visi šie lietas dalībnieki, izņemot Igaunijas valdību, noteiktajā termiņā sniedza rakstveida atbildes uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem saskaņā ar Tiesas Reglamenta 61. panta 1. punktu.

IV. Vērtējums

A. Ievada piezīmes

23. Šajā lietā (sauktā par “Kravas automobiļu lietu”) ir uzdoti sarežģīti un jutīgi jautājumi, kas attiecas uz dažu Direktīvas 2014/104 tiesību normu piemērojamību laikā zaudējumu atlīdzināšanas prasībai, kura, lai arī celta pēc šīs direktīvas un valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, attiecas uz pārkāpumu, kas izdarīts gan pirms minētās direktīvas, gan pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā.

24. Jāatgādina, ka LESD 101. panta pārkāpums, uz kura pamata ir celta zaudējumu atlīdzināšanas prasība, tika izdarīts laikposmā no 1997. līdz 2011. gadam. Uz to attiecas 2016. gada 19. jūlijā pieņemts Komisijas lēmums. Šī lēmuma nekonfidenciālā versija un kopsavilkums tika publicēti 2017. gada 6. aprīlī.

25. Atgādināšu, ka Direktīva 2014/104 stājās spēkā 2014. gada 26. decembrī un tās transponēšanas termiņš beidzās 2016. gada 31. decembrī. Savukārt Spānijas tiesībās šī direktīva tika transponēta 2017. gada 26. maijā.

26. Zaudējumu atlīdzināšanas prasība tika celta pēc tam, kad stājās spēkā uz Direktīvas 2014/104 pamata pieņemtās valsts tiesību normas, proti, 2018. gada 1. aprīlī.

27. Turklāt jānorāda, ka Spānijas Karaliste transponēja Direktīvu 2014/104, pieņemot Karaļa Dekrētlikumu Nr. 9/2017. Ar šā dekrētlikuma 3. un 4. pantu ir saglabāta materiālo un procesuālo noteikumu nošķiršana. Ar minētā dekrētlikuma 3. pantu ir transponēti Direktīvas 2014/104 materiālie noteikumi (tostarp noteikumi par noilgumu un kaitējuma apmēra noteikšanu, attiecīgi pārņemot šīs direktīvas 10. pantu un 17. panta 1. punktu), ieviešot grozījumus Likumā Nr. 15/2007 (šī likuma jaunais 74. un 76. pants). Ar Karaļa Dekrētlikumu Nr. 9/2017 4. pantu ir transponēti Direktīvas 2014/104 procesuālie noteikumi, izdarot grozījumus *Ley de Enjuiciamiento Civil* (Civilprocesa kodekss).

28. Tādējādi strīdīgie jautājumi šajā lietā attiecas uz regulējumu, kas piemērojams, pirmkārt, prasītāja celtās prasības noilgumam (un it īpaši attiecas uz noilguma termiņa sākumu un ilgumu) un, otrkārt, radītā kaitējuma apmēra noteikšanai.

29. Ierosinu vispirms atbildēt uz otro un trešo jautājumu, jo tie attiecas uz dalībvalstīm Direktīvā 2014/104 paredzētajiem pienākumiem, kas šajos apstākļos var tikt uzskatīti par *lex specialis*, un pēc tam – uz pirmo jautājumu, kurš attiecas uz pienākumiem, kas dalībvalstīm izriet no primāro tiesību principiem, kuru skaidrojamam ir nozīme tikai tad, ja attiecīgo pienākumu nevar izsecināt no specifiskākām šīs direktīvas tiesību normām.

B. Par otro un trešo prejudiciālo jautājumu

30. Otrajā un trešajā prejudiciālajā jautājumā iesniedzējtiesa vaicā attiecīgi par Direktīvas 2014/104 10. un 17. panta piemērojamību laikā tās 22. panta izpratnē zaudējumu atlīdzināšanas prasībai, ko prasītājs ir cēlis pret atbildētājām, un no šīs direktīvas izrietošo noteikumu materiālo vai procesuālo raksturu.

31. Tā kā šie divi jautājumi ir savstarpēji cieši saistīti, uzskatu, ka tie ir jāizskata kopā. Proti, tikai pēc šo divu jautājumu izskatīšanas kopsakarā būs iespējams sniegt lietderīgu atbildi uz katru no tiem.

1. Par Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktā paredzētā atpakaļejošā spēka interpretāciju un šīs direktīvas “materiālo” noteikumu piemērojamību laikā

32. Saskaņā ar Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktu dalībvalstis nodrošina, ka valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot šīs direktīvas 21. pantu, lai izpildītu minētās direktīvas materiālos noteikumus, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku.

33. Iesniedzējtiesai ir šaubas par to, kā ir jāinterpretē šajā tiesību normā lietotais jēdziens “atpakaļejošs”. It īpaši iesniedzējtiesa jautā, vai atpakaļejošs spēks ir attiecināms uz, pirmkārt, aizliegtās vienošanās ietvaros izdarītā konkurences tiesību pārkāpuma datumu, otrkārt, Komisijas piemērotās sankcijas datumu vai arī – attiecīgā gadījumā –, treškārt, zaudējumu atlīdzināšanas prasības celšanas datumu.

34. Atgādinu, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru jauna tiesību norma ir piemērojama, sākot no tā tiesību akta stāšanās spēkā, ar ko tā ir ieviesta, un ka, lai gan tā nav piemērojama tiesiskajām situācijām, kuras ir radušās un galīgi nostabilizējušās agrāka likuma spēkā esamības laikā, tā ir piemērojama to sekām nākotnē, kā arī jaunām tiesiskām situācijām (tiesību aktu atpakaļejoša spēka neesamības princips)⁸. Citādi var arī būt tikai tad, ja kopā ar jauno noteikumu tiek izdotas īpašas tiesību normas, kas īpaši nosaka tā piemērošanas laikā noteikumus⁹.

35. No pastāvīgās judikatūras arī izriet, ka, lai nodrošinātu tiesiskās drošības un tiesiskās palāvības aizsardzības principu ievērošanu, Savienības materiālās tiesību normas ir jāinterpretē tā, ka tās attiecas uz situācijām, kas radušās pirms to stāšanās spēkā, tikai tad, ja no to redakcijas, mērķiem vai struktūras skaidri izriet, ka tām ir jāpiešķir šāds spēks¹⁰.

⁸ Skat. spriedumus, 1970. gada 14. aprīlis, *Brock* (68/69, EU:C:1970:24, 7. punkts), un 1986. gada 10. jūlijs, *Licata/EESK* (270/84, EU:C:1986:304, 31. punkts).

⁹ Spriedumi, 2010. gada 16. decembris, *Stichting Natuur en Milieu u.c.* (C-266/09, EU:C:2010:779, 32. punkts); 2015. gada 26. marts, *Komisija/Moravia Gas Storage* (C-596/13 P, EU:C:2015:203, 32. punkts), kā arī 2019. gada 15. janvāris, *E.B.* (C-258/17, EU:C:2019:17, 50. punkts).

¹⁰ Skat. spriedumus, 2011. gada 24. marts, *ISD Polska u.c./Komisija* (C-369/09 P, EU:C:2011:175, 98. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2008. gada 11. decembris, *Komisija/Freistaat Sachsen* (C-334/07 P, EU:C:2008:709, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

36. Taču Direktīvā 2014/104 ir iekļauti specifiski noteikumi par tās piemērošanas laikā nosacījumiem. Tādējādi šīs direktīvas piemērojamības laikā jomu ierobežo tās 22. pants, kurā nošķirti “materiālie noteikumi”, kas netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku¹¹, un “jebkuri [citi noteikumi], kas nav [ši 22. panta] 1. punktā minētie” (turpmāk tekstā – “procesuālie noteikumi”), kas piemērojami prasībām, kuras savukārt ir celtas pēc minētās direktīvas stāšanās spēkā (proti, 2014. gada 26. decembrī)¹².

37. Šādi Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punkta formulējumā ir atspoguļots Tiesas noteiktais vispārējais princips, saskaņā ar kuru atšķirībā no procesuālajiem noteikumiem, kurus parasti piemēro visās lietās, kas tiek izskatītas brīdī, kad tie stājas spēkā, materiālie noteikumi parasti tiek interpretēti tādējādi, ka tie principā neattiecas uz “situācijām, kas ir radušās” pirms to stāšanās spēkā¹³.

38. Tāpēc tagad ir jāpārbauda, kad radās tiesiskā situācija tā sauktajā “Kravas automobiļu” lietā un, precīzāk, vai tas notika pirms vai pēc Direktīvas 2014/104 stāšanās spēkā un tās transponēšanas termiņa.

39. Šajā ziņā jānorāda, ka spriedumos *Cogeco* un *Skanska Industrial Solutions* u.c.¹⁴ Tiesa nosprieda, ka Direktīva 2014/104 nav piemērojama *ratione temporis* “faktiem” pirms šīs direktīvas pieņemšanas un stāšanās spēkā, tomēr tā neprecizēja, vai šī atsauce attiecas tikai uz pārkāpumu vai arī ir ņemts vērā konkurences iestāžu pieņemtais lēmums, kā arī zaudējumu atlīdzināšanas prasība. Atgādinu, ka atšķirībā no iepriekš minētajām lietām, kurās zaudējumu atlīdzināšanas prasības celtas pirms Direktīvas 2014/104 stāšanās spēkā, šajā lietā zaudējumu atlīdzināšanas prasība ir celta pēc šīs direktīvas stāšanās spēkā atbilstoši Likumam Nr. 15/2007, ar ko ir transponēta minētā direktīva¹⁵.

40. Atbildētājas apgalvo, ka, lai apgalvotajam kaitējumam, kas radies konkurences tiesību pārkāpuma dēļ, noteiktu piemērojamus materiālos noteikumus, situācijas rašanās brīdis esot minētā kaitējuma rašanās brīdis, proti, brīdis, kad konstatētā pārkāpuma izdarīšanas laikā prasītājs bija iegādājies attiecīgos kravas automobiļus.

41. Savukārt prasītājs apgalvo, ka viņa tiesiskā situācija ir radusies zaudējumu atlīdzināšanas prasības celšanas brīdī. Tādējādi Direktīva 2014/104 esot piemērojama pilnībā un jautājums par atpakaļejošu spēku nerodoties.

42. Savukārt iesniedzējtiesa arī vaicā, vai ir iespējams ņemt vērā trešo hronoloģisko atsauci, lai noteiktu tiesiskās situācijas rašanās brīdi, proti, brīdi, kad tika piemērota sankcija par konkurences tiesību pārkāpumu.

43. Vispirms norādīšu, ka Direktīvas 2014/104 22. panta formulējums izraisa šaubas par dažu šīs direktīvas noteikumu piemērojamību laikā. Konkrētāk – šajā pantā nav norādīts, kurī no minētās direktīvas noteikumiem ir “materiāli” vai “procesuāli”. Turklāt nav pietiekami konkrēti noteikts

¹¹ Skat. Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktu.

¹² Skat. Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punktu.

¹³ Skat. spriedumus, 2011. gada 24. marts, *ISD Polska* u.c./Komisija (C-369/09 P, EU:C:2011:175, 98. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2008. gada 11. decembris, *Komisija/Freistaat Sachsen* (C-334/07 P, EU:C:2008:709, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

¹⁴ Spriedums, 2019. gada 14. marts (C-724/17, EU:C:2019:204).

¹⁵ Turklāt, kā minēts šo secinājumu 23. punktā, Komisijas lēmums tā sauktajā “Kravas automobiļu” lietā ir pieņemts pēc Direktīvas 2014/104 stāšanās spēkā, bet pirms tās transponēšanas termiņa, savukārt Komisijas lēmuma kopsavilkums *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* un Komisijas lēmuma nekonfidencialā versija Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļvietnē tika publicēti pēc minētās direktīvas transponēšanas termiņa beigām, bet pirms tās transponēšanas Spānijas tiesībās ar Likumu Nr. 15/2007.

aizlieguma piemērot materiālos noteikumus ar atpakaļejošu spēku tvērums. Šis apstāklis ir radījis atšķirīgas pieejas dalībvalstīs, transponējot šo direktīvu, un tas var apdraudēt gan mērķi nodrošināt Savienības konkurences tiesību vienveidīgu piemērošanu¹⁶, gan tiesisko drošību¹⁷.

44. Uzskatu arī, ka gadījumā, ja tiktu pieņemta prasītāja interpretācija, būtu jāpiemēro ar atpakaļejošu spēku tās materiālās tiesību normas, kurām Savienības likumdevējs nav paredzējis atpakaļejošu iedarbību. Tādējādi rastos situācija, kurā netiktu ievēroti Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktā noteiktie paredzamības un vienveidības mērķi. Šāda interpretācija varētu izraisīt tādu prasību “atdzīvīnāšanu”, kurām varbūtēji jau ir iestājies noilgums pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā¹⁸.

45. Attiecībā uz kritēriju par brīdi, kad Komisija piemēroja sankciju, – atzīstu, tā kā šī lieta ir saistīta ar konkurences tiesību īstenošanu pēc privātas iniciatīvas (*“private enforcement”*) un, precīzāk, attiecas uz zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta pēc tam, kad konkurences iestādes bija konstatējušas konkurences tiesību pārkāpumu (*“follow-on”* prasība par atbildību), varētu rasties jautājums par to, vai kritērijs, lai noteiktu tiesiskās situācijas rašanās brīdi, ir drīzāk piesaistīts brīdim, kad tika pieņemts Komisijas lēmums, kurā tika konstatēts pārkāpums. Proti, saistībā ar *“follow-on”* prasībām par atbildību cietušā tiesiskā situācija ir ne tikai saistīta, bet arī ir pilnīgi atkarīga no konkurences iestādes veiktā pārkāpuma konstatējuma, kas ir būtisks sākotnējs posms, lai cietušais varētu īstenot savas tiesības uz atlīdzību.

46. Šajā ziņā norādu, ka ņemt vērā kā atsaucē punktu tikai radītā kaitējuma brīdi, lai noteiktu tiesiskās situācijas rašanās brīdi, noteikti ir atbilstoša pieeja, īstenojot LESD 101. pantu publiskajā sfērā (*“public enforcement”*), kā par to liecina Regulas Nr. 1/2003 25. pants, vai arī izskatot valsts tiesās celtās zaudējumu atlīdzināšanas prasības neatkarīgi no tā, vai konkurences iestāde jau ir pieņēmusi lēmumu, kurā konstatēts pārkāpums (*“stand-alone actions”*), bet, iespējams, tas varētu neietilpt *“follow-on”* prasību par atbildību konceptuālajā un kontekstuālajā jomā, kuru celšanas priekšnosacījums ir konkurences iestādes pieņemts lēmums, kas tiek izmantots kā pamats viņu prasībai.

47. Tomēr, lai arī iepriekš minētais arguments ir pamatots, to nevar ņemt vērā.

48. Pirmkārt, ir jānorāda, ka vispārējais atpakaļejoša spēka neesamības princips izriet no tiesiskās drošības principa. Tiesiskās drošības principa prasības mērķis ir it īpaši garantēt, ka personas, kas ir pakļautas Savienības tiesībām, neietekmētu tiesību akti, kuri nav “skaidri un paredzami”¹⁹. Tādējādi tāpat kā Savienības konkurences tiesībās paredzētās sankcijas, kas piemērojamas atbilstoši LESD 101. pantam publiskajā sfērā, arī jauno noteikumu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām atpakaļejoša spēka neesamība ir noteikta ar mērķi nodrošināt, ka pārkāpējs var paredzēt prettiesiskas darbības sekas un it īpaši savas iespējamās atbildības apjomu saskaņā ar materiālo tiesību normām, kas ir spēkā pārkāpuma izdarīšanas brīdī. No tā izriet, ka Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktā ir atspoguļota Tiesas judikatūra, kurā attiecīgajām

¹⁶ Skat. Direktīvas 2014/104 34. apsvērumu.

¹⁷ Šajā ziņā jānorāda, ka jautājums par Direktīvas 2014/104 10. pantā paredzētā jaunā noilguma režīma piemērojamību laikā pilnībā atspoguļo šo problemātiku, ņemot vērā dažādās dalībvalstu īstenotās transponēšanas pieejas.

¹⁸ Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 63. punkts).

¹⁹ Spriedums, 1981. gada 12. novembris, *Meridionale Industria Salumi* u.c. (apvienotās lietas no 212/80 līdz 217/80, EU:C:1981:270, 10. punkts).

personām ir garantēta tādu materiālo noteikumu paredzamība, kurās ir noteikta atbildība par konkurences tiesību pārkāpumu dēļ nodarīto kaitējumu, tādējādi aizliedzot piemērot tās materiālos noteikumus ar atpakaļejošu spēku²⁰.

49. Tādējādi saistībā ar prasībām par konkurences tiesību pārkāpuma dēļ radīto zaudējumu atlīdzību atbilstošā faktiskā situācija, lai noteiktu tādu valsts tiesību normu piemērojamību laikā, kas pieņemtas, lai tās pielāgotu Direktīvas 2014/104 materiālo tiesību normām, kurās ir noteikta ārpustiesiskās atbildības rašanās, ir tādu faktu rašanās, kas izraisa atbildības [iestāšanās] nosacījumus un kas šajā lietā radās, pirms stājās spēkā valsts transponēšanas noteikumi. Precīzāk, saistībā ar “*follow-on*” prasībām par atbildību uzņēmumi, kas piedalījās tādā aizliegtas vienošanās darbībā kā šajā lietā aplūkotā, varēja paredzēt, ka to rīcība bija konkurences tiesību pārkāpums, par kuru konkurences iestāde varēja piemērot sodu un kuras dēļ cietušie varēja pieprasīt nodarītā kaitējuma atlīdzību, tomēr šīs prasības ir jāreglamentē materiālo tiesību normām, kas ir spēkā pārkāpumu izdarīšanas laikā. Turklāt šo nostāju apstiprina gan Direktīva 2014/104²¹, gan Tiesas judikatūra, saskaņā ar kuru, nepastāvot Savienības tiesību aktiem, zaudējumu atlīdzināšanas prasības reglamentē dalībvalstu noteikumi un procedūras²². Tomēr jāuzsver, ka ar to nav apšaubītas cietušo tiesības saņemt atlīdzību par nodarīto kaitējumu. Proti, kā esmu paskaidrojis šo secinājumu 93. un 94. punktā, tā ir garantēta Savienības primārajās tiesībās, paredzot tostarp LESD 101. pantā efektivitātes principu.

50. Otrkārt, ja tiktu ņemts vērā pārkāpuma izdarīšanas brīdis, kas ir skaidrs, objektīvs un pārbaudāms kritērijs, būtu iespējams nodrošināt arī Direktīvas 2014/104 materiālo tiesību normu vienvēidīgu piemērošanu, un tas ir viens no šīs direktīvas pamatmērķiem²³.

51. Treškārt, ir arī jānorāda, ka daudzas dalībvalstis, transponējot Direktīvu 2014/104, šķiet, vairāk vai mazāk ir skaidri noteikušas, ka šīs direktīvas materiālās tiesību normas nepiemēro tādām situācijām kā pamatlietā aplūkotā, kurās pārkāpuma dēļ nodarītais kaitējums ir materializējies pirms minētās direktīvas transponēšanas termiņa beigām vai arī pirms tā valsts tiesību akta stāšanās spēkā, ar ko ir transponēta šī direktīva. Tomēr šķiet, ka Spānijas likumdevējs ir izvēlējis šādu modeli, paredzot, ka, lai arī procesuālie noteikumi ir piemērojami vienīgi tiesvedībām, kas ir ierosinātas pēc Karaļa dekrētlikuma, ar kuru transponēta Direktīva 2014/104, spēkā stāšanās (proti, no 2017. gada 27. maija), materiālie noteikumi nav piemērojami “ar atpakaļejošu spēku”, proti, tie nav piemērojami faktiskajiem apstākļiem, kas ir radušies pirms Direktīvas 2014/104 transponēšanas. Turklāt Komisija nav apstrīdējusi šādu pieeju savā ziņojumā par šīs direktīvas īstenošanu²⁴.

52. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka, lai arī pamatlietā ir piemērojami Direktīvas 2014/104 “procesuālie” noteikumi, tomēr noteikumiem, kas ir kvalificēti kā “materiālās” tiesību normas, nav atpakaļejoša spēka un tie nav piemērojami.

²⁰ Skat. spriedumu, 2012. gada 14. februāris, *Toshiba Corporation* u.c. (C-17/10, EU:C:2012:72, 50. un 51. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

²¹ Skat. Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

²² Skat. spriedumu, 2001. gada 20. septembris, *Courage* un *Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 31. punkts).

²³ Skat. Direktīvas 2014/104 34. apsvērumu.

²⁴ Skat. 2020. gada 14. decembra “Ziņojumu par direktīvas attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasībām īstenošanu”.

2. Par Direktīvas 2014/104 22. pantā minēto materiālo un procesuālo noteikumu noteikšanu

53. Atgādinu, ka otrais un trešais jautājums ir par pienākumiem, kas dalībvalstīm ir paredzēti Direktīvas 2014/104 22. pantā saistībā ar to šīs direktīvas noteikumu piemērojamību laikā, kuri attiecas uz noilguma termiņu (10. pants), uz valstu tiesu pilnvarām noteikt kaitējuma apmēru (17. panta 1. punkts) un uz atspēkojamo prezumpciju par aizliegto vienošanos izraidīto kaitējumu (17. panta 2. punkts).

54. Tādējādi iesniedzējtiesa jautā, vai iepriekš minētie noteikumi ir materiālie noteikumi minētās direktīvas 22. panta izpratnē un vai tie ir piemērojami tādai zaudējumu atlīdzināšanas prasībai kā pamatlietā aplūkotā.

a) Par dalībvalstu rīcības brīvību Direktīvas 2014/104 materiālo un procesuālo noteikumu noteikšanā

55. Sākumā ir jānoskaidro, vai dalībvalstīm Direktīvas 2014/104 transponēšanas nolūkā ir brīvība kvalificēt pieņemtos noteikumus kā materiālus vai procesuālus noteikumus.

56. Spānijas un Igaunijas valdības uzskata, ka uz šo jautājumu ir jāatbild apstiprinoši. Tādējādi šīs valdības apgalvo – tā kā jautājums par zaudējumu atlīdzināšanas prasību noilgumu netika izsmeloši saskaņots Savienības tiesību līmenī, attiecīgajā valsts tiesību sistēmā noteikumus par šo noilgumu varēja brīvi kvalificēt kā materiālus vai procesuālus noteikumus.

57. Igaunijas valdība arī apgalvo, ka dalībvalstis bauda procesuālo autonomiju un tādējādi tām ir piešķirta rīcības brīvība Direktīvas 2014/104 īstenošanā, kas Tiesai ir jāievēro ar nosacījumu, ka dalībvalsts respektē efektivitātes un līdzvērtības principus. Šīs valdības ieskatā, noteikuma kvalificēšana par “materiālu” vai “procesuālu” pēc šīs direktīvas stāšanās spēkā esot nepieņemama iejaukšanās dalībvalstu procesuālajā autonomijā.

58. Savukārt Komisija un viena no atbildētājām pauž viedokli, ka jautājums par to, kādi no Direktīvas 2014/104 noteikumiem ir materiālie noteikumi un noteikumi, kas tādi nav, ir jāizvērtē saskaņā ar Savienības tiesībām, nevis saskaņā ar piemērojamo valsts tiesību prasībām.

59. Es piekritu šai pēdējai minētajai nostājai.

60. Pirmkārt, ir jākonstatē, ka, lai arī Direktīvas 2014/104 22. pantā nav definēts, kuri noteikumi ir materiāli un kuri ir procesuāli noteikumi, šajā pantā ir skaidra atsauce uz “šīs direktīvas materiālajiem noteikumiem”, kas, šķiet, norāda, ka šo noteikumu raksturs ir specifisks Savienības tiesību jautājums.

61. Otrkārt, atgādinu, ka viens no Direktīvas 2014/104 galvenajiem mērķiem ir vēlme nodrošināt Savienības konkurences tiesību vienveidīgu piemērošanu, palielināt zaudējumu atlīdzināšanas prasību efektivitāti šajā jomā, kā arī nodrošināt LESD 101. un 102. panta efektīvu un saskanīgu piemērošanu²⁵. Taču, ja dalībvalstīm būtu šāda rīcības brīvība, tas varētu izraisīt šīs direktīvas tiesību normu nesaskaņotību un nevienmērīgu piemērošanu dažādās tiesību sistēmās, kas būtu pretrunā iepriekš minētajiem mērķiem. Savukārt, ja atzītu, ka Savienības tiesībās, tostarp minētās direktīvas tiesību normās, ir jānosaka, kuri ir materiālie noteikumi un kuri tādi nav, tas

²⁵ Skat. Direktīvas 2014/104 34. apsvērumu.

nostiprinātu tiesisko drošību un atturētu konkurences tiesību pārkāpuma dēļ cietušos celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību īpašā tiesā, kas tiek izvēlēta, pamatojoties uz to, ka šajā tiesvedībā tiks piemēroti viņu interesēm labvēlīgāki materiālie vai procesuālie noteikumi nekā tie, kurus varētu piemērot cita valsts tiesa. Citiem vārdiem sakot, šī pieeja ļautu novērst “*forum shopping*”.

62. Treškārt, norādišu – pat ja pieņemtu, ka Savienības likumdevējs ir atstājis dalībvalstu ziņā izvēli noteikt, kuri noteikumi ir procesuālie vai materiālie noteikumi, šī izvēle tomēr ir jāveic saskaņā ar Savienības tiesību vispārējiem principiem, kā arī saskaņā ar konkurences tiesību efektivitātes principu, lai nodrošinātu efektīvu sankciju sistēmu attiecībā uz konkurences tiesību pārkāpumiem, par kuriem tiek celtas prasības pēc privātas iniciatīvas.

63. Tādējādi uzskatu, ka trešais jautājums ir jāizskata, balstoties uz premisu, saskaņā ar kuru jautājumu par Direktīvas 2014/104 noteikumu rakstura definēšanu reglamentē Savienības tiesības.

b) Noteikumi par noilguma termiņiem saskaņā ar Direktīvas 2014/104 10. pantu

64. Jānorāda, ka Spānijas likumdevējs Direktīvas 2014/104 10. pantu, tāpat kā šīs direktīvas 17. pantu, Spānijas tiesībās ir transponējis kā materiālu noteikumu, kuram nav atpakaļejoša spēka.

65. Atgādināšu, ka ģenerālvokāte J. Kokote savu viedokli par Direktīvas 2014/104 10. panta kvalifikāciju ir paudusi secinājumos lietā *Cogeco*, uzskatot, ka tas nav tikai procesuāls noteikums²⁶.

66. Turklāt Tiesa arī ir atzinusi, ka noilguma termiņš atšķirībā no procesuālā termiņa ir saistīts ar materiālajām tiesībām, tādēļ ka tā uzdevums ir nodrošināt aizskartās personas tiesību aizsardzību – jo tai ir jābūt pietiekamam laikam, lai savāktu atbilstošu informāciju iespējamās prasības celšanai, – un novērst to, ka aizskartā persona var bezgalīgi novilcināt savu tiesību uz zaudējumu atlīdzību izmantošanu²⁷.

67. Jānorāda arī, ka vairākuma dalībvalstu tiesībās jautājums par noilguma termiņu ietilpst materiālajās tiesībās, un tāpēc vairākumā dalībvalstu Direktīvas 2014/104 10. pants ir transponēts kā materiālo tiesību norma²⁸.

68. Šajā ziņā ir jāprecizē, ka – pretēji citām dalībvalstīm²⁹ – Spānijas likumdevējs šķietami nav paredzējis īpašus pārejas noteikumus attiecībā uz jauno noilguma noteikumu piemērojamību laikā.

69. Ņemot vērā iepriekš minēto, uz otro prejudiciālo jautājumu ierosinu atbildēt, ka Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šīs direktīvas 10. pants nav piemērojams prasībai par zaudējumu atlīdzību, kas, lai arī ir celta pēc šīs direktīvas un valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, attiecas uz faktiem un sodiem pirms šo noteikumu stāšanās spēkā.

²⁶ Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 61. punkts).

²⁷ Spriedums, 2012. gada 8. novembris, *Evropaïki Dynamiki/Komisija* (C-469/11 P, EU:C:2012:705, 52. un 53. punkts).

²⁸ Thomas, B., un Aubin, F., no: Amaro, R. (red.), *Private Enforcement of Competition Law in Europe*, 1. izdevums, Brisele, Bruylant, 2021, “Chapter 7 – Limitation period”, 165. lpp.

²⁹ Skat., piemēram, Francijas pieeju 2017. gada 9. marta rīkojuma Nr. 2017-303 par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām pretkonkurences darbību dēļ (2017. gada 10. marta *JORF* Nr. 59) 12. panta 2. punktā.

c) Tiesu novērtējuma pilnvaras un kaitējuma apmēra noteikšana, kas paredzēta Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punktā

70. Runājot par Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punktu, kā izriet no šī noteikuma formulējuma, tas it īpaši ir attiecināms uz cietušajai personai nodarītā kaitējuma apmēra noteikšanai nepieciešamo pierādījumu standartu un attiecīgās valsts tiesas veikto to pierādījumu izvērtēšanu, uz kuriem prasītājs var balstīties, lai pierādītu ciestā kaitējuma apmēru.

71. Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punkta pirmajā teikumā dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt, lai nedz kaitējuma apmēra noteikšanai nepieciešamais pierādīšanas pienākums, nedz tā standarts nepadarītu tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu īstenošanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinātu.

72. Vispirms vēlos norādīt, ka šis noteikums atspoguļo konkurences tiesību efektivitātes principu, kas noteikts Tiesas judikatūrā³⁰.

73. Manā ieskatā, tas pats ir attiecināms arī uz Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punktu, kurā lietas dalībniekiem nav paredzēts jauns pamatpienākums.

74. Tādējādi, pazeminot pieprasīto pierādījumu standartu, lai noteiktu nodarīto kaitējumu, minētās tiesību normas mērķis ir novērst informācijas asimetriju, kas pastāv, kaitējot prasītājam, un faktu, ka, nosakot nodarītā kaitējuma apmēru, it īpaši lietās saistībā ar aizliegtas vienošanās darbībām, ir prasīts pārbaudīt veidu, kādā attiecīgais tirgus tiktu novērtēts pārkāpuma neesamības gadījumā, kas ir cietušajam gandrīz neizpildāms uzdevums.

75. Norādišu arī, ka pretēji Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punktam šīs direktīvas 17. panta 1. punktā nav atsaukts pierādīšanas standarts un prasītājam pastāvošais pamatpienākums noteikt un pierādīt ciestā kaitējuma apmēru. Šajā tiesību normā valstu tiesām ir vienīgi sniegta metode kaitējuma apmēra noteikšanai, piešķirot tām novērtējuma brīvību, kas ļauj tām pielāgot nepieciešamo pierādījumu standartu, lai noteiktu kaitējuma apmēru, un tādējādi pieņemt pierādījumu standartu, kas ir zemāks par to, kurš parasti tiek prasīts, ja prasītājiem ir grūtības precīzi noteikt ciesto kaitējumu.

76. To darot, es uzskatu, ka ar šo līdzekli tiek tikai nostiprināta tiesneša dabiskā misija saistībā ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību, proti, ciestā kaitējuma apmēra noteikšanu.

77. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punktu var uzskatīt par “procesuālu” noteikumu šīs direktīvas 22. panta izpratnē un kā tāds tas ir piemērojams tādai zaudējumu atlīdzināšanas prasībai kā pamatlietā, kas, lai arī celta pēc minētās direktīvas un valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, attiecas uz pārkāpumu, kurš ir ticis izbeigts gan pirms šīs direktīvas, gan pirms šo valsts noteikumu stāšanās spēkā.

³⁰ Skat. spriedumu *Cogeco* un 2019. gada 12. decembra spriedumu *Otis Gesellschaft* u.c. (C-435/18, EU:C:2019:1069).

d) Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punktā paredzētā prezumpcija par konkurences tiesību pārkāpuma dēļ nodarīto kaitējumu

78. Attiecībā uz jautājumu par to, vai Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punkts ir materiāls noteikums šīs direktīvas 22. panta izpratnē, ir jāatgādina, ka saskaņā ar šīs tiesību normas noteikumiem tiek pieņemts, ka aizliegtas vienošanās ietvaros izdarīti pārkāpumi rada kaitējumu. Tomēr pārkāpējam ir tiesības atspēkot minēto prezumpciju.

79. Vispirms jānorāda, ka šajā tiesību normā ne tikai ir paredzēta pierādīšanas pienākuma sadale attiecībā uz kaitējuma esamību (kas ir procesuāls jautājums), bet tajā ir noteikta arī atspēkojama prezumpcija par aizliegtas vienošanās dēļ nodarītā kaitējuma esamību, kas tieši attiecināms uz pārkāpēja ārpuslīgumiskās atbildības iestāšanos par konkurences tiesību normu neievērošanu.

80. Šajā ziņā atgādināšu, ka no Tiesas judikatūras izriet, ka ikviens var prasīt atlīdzību par zaudējumiem, ja pastāv cēloņsakarība starp attiecīgajiem zaudējumiem un aizliegto vienošanos vai darbību, kas aizliegta ar LESD 101. pantu³¹. Kaitējuma esamība un cēloņsakarības pastāvēšana starp minēto pārkāpumu un izdarīto konkurences tiesību pārkāpumu neapšaubāmi ir ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības veidojoši elementi.

81. Šajos apstākļos uzskatu, ka Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punktā paredzētā prezumpcija nav noteikta tikai pierādīšanas nolūkā. Savukārt, nosakot pārkāpējam pierādīšanas pienākumu un atbrīvojot cietušo no pienākuma pierādīt aizliegtas vienošanās dēļ nodarītā kaitējuma esamību vai cēloņsakarību starp šo kaitējumu un šo aizliegto vienošanos, šī prezumpcija ir tieši saistīta ar pārkāpēja ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības iestāšanos un tādējādi tā ietekmē viņa tiesisko stāvokli. Tāpēc man šķiet, ka Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punkts, it īpaši tā pirmais teikums, ir noteikums, kas ir cieši saistīts ar to uzņēmumu ārpuslīgumiskās atbildības iestāšanos, atzīšanu un apjomu, kuri pārkāpuši LESD 101. pantu, piedaloties aizliegtas vienošanās darbībā. Taču no judikatūras var secināt, ka tādus noteikumus var kvalificēt kā “materiālo tiesību normas”³².

82. Šajā ziņā ir jāpiebilst, ka Tiesa nav atzinusi atpakaļejošu spēku citām Direktīvas 2014/104 tiesību normām, kas arī ir cieši saistītas ar pārkāpēju atbildības konstatēšanu. Piemēram, spriedumā *Skanska Industrial Solutions* u.c. Tiesa nosprieda, ka šīs direktīvas 11. pants 1. punkts, atbilstoši kuram uzņēmumi, kas, rikodamies kopīgi, ir pārkāpuši konkurences tiesību aktus, ir solidāri atbildīgi, nav piemērojams *ratione temporis* attiecīgajiem faktiem, kuri attiecās uz zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta pēc aizliegtās vienošanās, kura to izraisīja³³.

83. Varētu piebilst, ka norādes starptautiskajās privāttiesībās, kā to uzsvēra Komisija, apstiprina nostāju, saskaņā ar kuru tiesību normas, ar ko ievieš tādu prezumpciju kā Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punktā paredzētā, var kvalificēt kā materiālo tiesību normas³⁴.

³¹ Skat. spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 22. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

³² Skat. spriedumu, 2004. gada 1. jūlijs, *Tsapalos* un *Diamantakis* (C-361/02 un C-362/02, EU:C:2004:401, 20. punkts).

³³ Skat. spriedumu, 2019. gada 14. marts (C-724/17, EU:C:2019:204, 34. punkts).

³⁴ Skat. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (Roma II) (OV 2007, L 199, 40. lpp.), 15. panta c) punktu un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 593/2008 (2008. gada 17. jūnijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami līgumsaistībām (Roma I) (OV 2008, L 177, 6. lpp.), 12. panta 1. punkta c) apakšpunktu.

84. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka – pretēji Direktīvas 2014/104 17. panta 1. punktam – šīs direktīvas 17. panta 2. punktu ir iespējams kvalificēt kā “materiālu” noteikumu minētās direktīvas 22. panta 1. punkta izpratnē, un līdz ar to valsts tiesību akti, kas ir pieņemti, lai nodrošinātu atbilstību šī noteikuma prasībām, nevar būt piemērojami atbildību izraisošajiem faktiem, kuri ir radušies pirms šo valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā.

85. Paturot to prātā, kā ir paskaidrots šo secinājumu 139.–141. punktā, šī interpretācija nekādā ziņā neliedz valstu tiesām piemērot ar pierādīšanas pienākumu saistītās prezumpcijas tāda kaitējuma esamības gadījumā, kurš bija pastāvējis pirms attiecīgo valsts transponēšanas normu pieņemšanas un kuru atbilstība Savienības tiesību prasībām ir jāizvērtē, tostarp ņemot vērā vispārējos līdzvērtības un efektivitātes principus.

86. Šajos apstākļos ierosinu uz trešo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tādu valsts transponēšanas noteikumu piemērošana, kas ir pieņemti, lai nodrošinātu atbilstību šīs direktīvas 17. panta 1. punktā paredzētajām prasībām par pilnvaru piešķiršanu valstu tiesām noteikt kaitējuma apmēru – attiecībā uz kaitējumu, kas nodarīts tāda konkurences tiesību pārkāpuma dēļ, kurš ir izbeigts pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā –, kad tās izskata zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta pēc valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā. Minētās direktīvas 22. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tādi valsts tiesību akti, kuri pieņemti šīs direktīvas 17. panta 2. punkta transponēšanas nolūkā un kuros ir paredzēta atspēkojama prezumpcija par aizliegtas vienošanās dēļ nodarīto kaitējumu attiecībā uz pārkāpumiem, kas izdarīti pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, kad tiek izskatīta zaudējumu atlīdzināšanas prasība, kas celta pēc valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā.

C. Par pirmo prejudiciālo jautājumu

87. Ņemot vērā atbildes, kuras piedāvāju sniegt uz otro un trešo jautājumu, manuprāt, ir jāatbild uz pirmo prejudiciālo jautājumu.

88. Pirmajam prejudiciālajam jautājumam ir divas daļas.

89. Pirmkārt, pirmajā jautājumā iesniedzējtiesa vaicā par pienākumiem, kas dalībvalstīm ir paredzēti primārajos tiesību aktos, proti, par LESD 101. panta un efektivitātes principa ietekmi, lai noteiktu, vai Direktīvas 2014/104 10. panta 3. punkts, 17. panta 1. punkta otrais teikums un 17. panta 2. punkts ir piemērojami tādā situācijā kā pamatlietā aplūkotā. Tādējādi rodas jautājums par to, vai LESD 101. pants un efektivitātes princips prasa Karaļa Dekrētlikuma Nr. 9/2017 pirmo pārejas noteikumu interpretēt tādējādi, ka likumā par konkurences aizsardzību izdarītie grozījumi par noilguma termiņiem, atspēkojamu prezumpciju par aizliegtas vienošanās dēļ nodarīto kaitējumu un kaitējuma apmēra noteikšanu ir piemērojami prasībām, kas celtas pēc šī Karaļa dekrētlikuma stāšanās spēkā, kā tas ir pamatlietā celtajā prasībā, tostarp gadījumos, kad prasība attiecas uz faktiem un sankcijām pirms minētā Karaļa dekrētlikuma stāšanās spēkā.

90. Otrkārt, iesniedzējtiesa lūdz Tiesai lemt par Spānijas tiesību normu – it īpaši par noteikuma par ārpuslīgumisko atbildību, kas ir juridiskais pamats zaudējumu atlīdzināšanas prasībai pamatlietā, – saderību ar LESD 101. pantu un efektivitātes principu, ja Direktīvas 2014/104 10. un 17. pants nav piemērojami *ratione temporis*.

91. Attiecībā uz pirmā prejudiciālā jautājuma pirmo daļu jānorāda, ka efektivitātes princips nevar likt piemērot Direktīvas 2014/104 materiālos noteikumus ar atpakaļejošu spēku. Tas būtu pretrunā tādām vispārējām tiesību principam kā tiesiskās drošības princips. Tādējādi uzskatu: apstāklis, ka Spānijas likumdevējs ir lēmis, ka tiesību normas, ar ko ir transponēts šīs direktīvas 10. pants un 17. panta 2. punkts, ir materiāli noteikumi, kas nav piemērojami ar atpakaļejošu spēku – kā esmu izklāstījis, izskatot otro un trešo prejudiciālo jautājumu, tā ir kvalifikācija, kas turklāt ir saderīga ar Savienības tiesībām –, ir saderīgs ar efektivitātes principu. Tomēr tāda pati argumentācija nav piemērojama minētās direktīvas 17. panta 1. punktam, kas ir procesuāls noteikums un ko var piemērot šajā lietā aplūkotojai zaudējumu atlīdzināšanas prasībai.

92. Attiecībā uz šī jautājuma otro daļu vispirms jānorāda, ka valsts tiesību aktu, ar ko ir transponētas Direktīvas 2014/104 materiālo tiesību normas, atpakaļejoša spēka aizliegums saskaņā ar šīs direktīvas 22. panta 1. punktu attiecībā uz faktiem, par kuriem iestājas atbildība un kuri ir notikuši pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, neizslēdz to, ka dalībvalstis piemēro savus valstu tiesību aktus saskaņā ar saviem pienākumiem, kas jau ir pastāvējuši iepriekš atbilstoši primārajām tiesībām saskaņā ar efektivitātes principu³⁵.

93. Tādējādi nav strīda, ka, nepastāvot Savienības tiesību normām attiecīgajā jomā, kas būtu piemērojamas *ratione temporis*, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jānosaka noteikumi par to, kā ir īstenojamas tiesības lūgt LESD 101. un 102. panta pārkāpuma dēļ nodarītā kaitējuma atlīdzību, lai nodrošinātu tiesības, kas attiecīgajām personām rodas no šo noteikumu tiešas iedarbības, ar nosacījumu, ka šie valsts tiesību akti nav mazāk labvēlīgi par tiem noteikumiem, kas attiecas uz līdzīgām prasībām saskaņā ar valsts tiesībām (līdzvērtības princips), un tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinā no Savienības tiesībām izrietošo tiesību izmantošanu (efektivitātes princips)³⁶.

94. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka LESD 101. pantam ir tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām, un tas attiecīgajiem tiesību subjektiem rada tiesības, kas ir jāaizsargā dalībvalstu tiesām. Tādējādi LESD 101. panta pilnīga efektivitāte prasa, ka personām, kas cietušas zaudējumus, ir jāspēj prasīt atlīdzināt ne vien faktiskos zaudējumus (*damnum emergens*) bet arī negūto peļņu (*lucrum cessans*), kā arī procentu maksājumus³⁷.

95. Tiesa precizēja šīs judikatūras saturu un tvērumu attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasību īpašajiem aspektiem. Tādējādi Tiesa nosprieda, ka efektivitātes principam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kas padara tiesību uz zaudējumu pilnīgu atlīdzību īstenošanu “praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu”³⁸.

96. Turklāt jānorāda, ka konkurences tiesību īstenošana publiskajā sfērā un konkurences tiesību īstenošana pēc privātas iniciatīvas ir jāuztver kā instrumenti, lai sasniegtu kopējo mērķi, proti, konkurences tiesību ievērošanu. Šajā ziņā jānorāda – Tiesas judikatūrā ir atzīts, ka tiesības pieprasīt konkurences tiesību pārkāpuma dēļ nodarītā kaitējuma atlīdzību nostiprina Savienības konkurences noteikumu iedarbību un attur no nolīgumiem vai prakses, kas bieži vien norisinās slepus un var ierobežot vai traucēt konkurenci. Šajā ziņā zaudējumu atlīdzināšanas prasības valsts

³⁵ Skat. Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

³⁶ Skat. spriedumus, 2001. gada 20. septembris, *Courage un Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 29. punkts); 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 24. punkts), kā arī spriedumu *Cogeco* (42. punkts).

³⁷ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 95. punkts).

³⁸ Skat. spriedumu *Cogeco* (38.–55. punkts) un 2019. gada 12. decembra spriedumu *Otis Gesellschaft* u.c. (C-435/18, EU:C:2019:1069, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

tiesās var dot būtisku ieguldījumu efektīvas konkurences nodrošināšanā Eiropas Savienībā³⁹. Tādējādi, lai arī preventīva iedarbība, īstenojot konkurences tiesības publiskajā sfērā, kļūst acīmredzama konkurences iestāžu piemērotajās sankcijās, šo preventīvo iedarbību, īstenojot konkurences tiesības pēc privātas iniciatīvas, nodrošina tas, ka potenciālie cietušie var celt pret aizliegtas vienošanās dalībniekiem uzņēmumiem daudzas zaudējumu atlīdzināšanas prasības dažādās tiesās (it īpaši, ja tiesību pārkāpumam ir pārrobežu raksturs un ja tas ir izdarīts vairākās dalībvalstīs, kā tas ir šajā lietā).

1. Spānijas Civilkodeksā paredzētā regulējuma par noilgumu pārbaude atbilstoši efektivitātes principam

97. Tiesa ir noteikusi, kādi elementi ir jāņem vērā, lai noteiktu, vai īpašs regulējums par noilgumu atbilst efektivitātes principam. Precīzāk, Tiesa nosprieda, ka ir jāņem vērā visi noilguma elementi un, konkrēti: pirmkārt, noilguma termiņa ilgums⁴⁰, otrkārt, tas, vai noilguma termiņš sākas no brīža, kad cietušais ir uzzinājis par radīto kaitējumu⁴¹, un, treškārt, vai noilgumu var apturēt vai pārtraukt⁴².

98. Tādējādi ir jāizvērtē Spānijas Civilkodeksā paredzētā tiesiskā regulējuma par ārpuslīgumisko atbildību atbilstība šiem kritērijiem.

a) Noilguma termiņa ilgums

99. Tiesa ir nospriedusi, ka noilguma termiņa ilgums nevar būt “tik īss, ka apvienojumā ar citiem noilguma noteikumiem tas padara tiesību pieprasīt atlīdzību izmantošanu praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu”⁴³.

100. Norādīšu, ka Spānijas Civilkodeksā ietvertajā regulējumā par ārpuslīgumisko atbildību noteiktais viena gada termiņš ir ievērojami īsāks salīdzinājumā ar piecu gadu termiņu, kas paredzēts Direktīvas 2014/104 10. panta 1. punktā.

101. Tomēr jānorāda, ka, ņemot vērā spriedumā *Cogeco* noteiktos kritērijus, ir jāņem vērā visi attiecīgie elementi, kas paredzēti regulējumā par noilgumu⁴⁴. Tādējādi, veicot efektivitātes pārbaudi, nepietiek atsevišķi aplūkot valsts regulējuma par noilgumu konkrētus aspektus⁴⁵.

102. Pirms tiks izvērtēts noilguma termiņa sākums un notikums, no kura sākas noilguma termiņš, jānorāda, ka jautājums par noilguma termiņa apturēšanu vai pārtraukšanu (lai arī ir būtiski noteikt, vai viena gada termiņš ir saderīgs ar Tiesas judikatūru, kas izstrādāta spriedumā *Cogeco*) šajā lietā nav uzdots. Attiecībā uz elementiem, kas ir jāņem vērā, lai nodrošinātu efektivitātes principa ievērošanu, šobrīd norādīšu uz Tiesas vērtējumu spriedumā *Cogeco*⁴⁶.

³⁹ Skat. spriedumu, 2011. gada 14. jūnijs, *Pfleiderer* (C-360/09, EU:C:2011:389, 29. punkts).

⁴⁰ Skat. spriedumu *Cogeco*, 48. punkts.

⁴¹ Skat. spriedumu *Cogeco*, 49. punkts.

⁴² Skat. spriedumu *Cogeco*, 51. punkts.

⁴³ Skat. spriedumu *Cogeco*, 48. punkts.

⁴⁴ Skat. spriedumu *Cogeco*, 45. punkts.

⁴⁵ Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 81. punkts).

⁴⁶ Skat. spriedumu *Cogeco*, 44.–55. punkts.

b) “Dies a quo”, lai aprēķinātu noilguma termiņu

103. Ja Tiesa secinātu, ka Direktīvas 2014/104 10. pants nav piemērojams tādai zaudējumu atlīdzināšanas prasībai kā pamatlietā, valsts tiesai principā būtu jāpiemēro viena gada noilguma termiņš, kas noteikts Civilkodeksa 1902. pantā paredzētajā regulējumā par ārpuslīgumisko atbildību, un jānosaka *dies a quo*, lai aprēķinātu noilguma termiņu.

104. Šajā ziņā atbildētājas uzskata, ka Spānijas Civilkodeksa 1902. pantā paredzētais noilguma termiņš ir sācies paziņojuma presei publicēšanas dienā, proti, 2016. gada 19. jūlijā. Tā kā prasītājs cēla prasību 2018. gada 1. aprīlī, tai esot iestājies noilgums.

105. Savukārt prasītājs, Spānijas valdība un Komisija apgalvo, ka par *dies a quo* esot jāuzskata diena, kad *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* tika publicēts Komisijas lēmuma kopsavilkums, proti, 2017. gada 6. aprīlis, tas nozīmētu, ka šajā gadījumā zaudējumu atlīdzināšanas prasībai nav iestājies noilgums.

106. Vispirms atgādinu, ka Tiesa ir atzinusi, ka efektivitātes princips prasa, lai valsts tiesību akti, kuros ir noteikts datums, kad sākas noilguma termiņš, tiktu pielāgoti konkurences tiesību īpatnībām un mērķiem, ko attiecīgās personas ar šīm tiesībām īsteno⁴⁷. Tiesa arī ir lēmusi par notikumu, no kura sākas noilguma termiņš, un noilguma termiņa sākuma dienu, precizējot, ka, lai cietušais varētu celt prasību par zaudējumu atlīdzību, tam ir jāzina konkurences tiesību pārkāpēja identitāte⁴⁸.

107. Šie kritēriji ir pārņemti arī Direktīvas 2014/104 10. panta 2. punktā, kurā ir paredzēts, ka noilguma termiņu sāk skaitīt tikai tad, ja ir izpildīti divi kumulatīvi nosacījumi, proti, pirmkārt, konkurences tiesību pārkāpums ir beidzies un, otrkārt, ir zināma konkrēta informācija, kas nepieciešama, lai celtu zaudējumu atlīdzināšanas prasību⁴⁹.

108. Šajā gadījumā iesniedzējtiesa jautā, kādus dokumentus – laikposmā no paziņojuma presei vai lēmuma kopsavilkuma publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* līdz to nekonfidenciālas versijas publicēšanai Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļvietnē – var kvalificēt par atbilstošiem notikumiem, sākot no kuriem var pamatot uzskatīt, ka prasītājs ir uzzinājis informāciju, kas nepieciešama, lai celtu zaudējumu atlīdzināšanas prasību.

109. Lai atbildētu uz šo jautājumu, ir jāizvērtē paziņojuma presei mērķis, raksturs un it īpaši saturs, salīdzinot to ar lēmuma kopsavilkumu, kas publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* tā sauktajā “Kravas automobiļu” lietā. Turklāt ir jājautā par iespējamu rūpības pienākumu, kura izpilde ir jāpierāda cietušajiem, īstenojot LESD 101. pantu pēc privātas iniciatīvas.

1) Par paziņojumu presei un Komisijas lēmumu publicēšanu

110. Saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 30. pantu Komisijai ir jāpublicē lēmumi, kurus tā ir pieņēmusi saskaņā ar šīs regulas 7., 9., 10. un 24. pantu.

⁴⁷ Skat. spriedumu *Cogeco*, 47. punkts.

⁴⁸ Skat. spriedumu *Cogeco*, 48., 49. un 50. punkts.

⁴⁹ Tādējādi uzskatu, ka turpmākā analīze arī ir atbilstoša, nosakot *dies a quo* gadījumā, ja būtu piemērojams šīs direktīvas 10. pants.

111. Komisija izpilda šo pienākumu, publicējot *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* saskaņā ar LESD 101. un/vai 102. pantu pieņemto lēmumu kopsavilkumus visās oficiālajās valodās “neilgi pēc” to pieņemšanas⁵⁰.

112. Konkurences ģenerāldirektorāts parasti savā tīmekļvietnē arī publicē saskaņā ar LESD 101. vai 102. pantu pieņemto lēmumu nekonfidenciālās versijas “cik iespējams drīz”, pat ja atšķirībā no kopsavilkumiem lēmumi tiek publicēti tikai lietas izskatīšanas valodā. Ņemot vērā pienākumu nodrošināt pušu komercnoslēpuma un konfidencialas informācijas aizsardzību, šīs publiskās versijas parasti tiek publicētas zināmu laiku pēc šo lēmumu pieņemšanas⁵¹.

113. Atgādinu, ka šajā lietā Komisijas lēmums tika pieņemts 2016. gada 19. jūlijā. Tajā pašā dienā tā informēja par šī lēmuma pieņemšanu paziņojumā presei, kas bija pieejams tās tīmekļvietnē⁵². Vēlāk, 2017. gada 6. aprīlī, Komisija publicēja šī lēmuma kopsavilkumu *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*. Šajā pašā datumā Komisija publicēja Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļvietnē lēmuma pagaidu nekonfidencialo versiju.

2) Par konkurences tiesību pārkāpuma dēļ cietušā pienākumu būt informētam

114. Ņemot vērā iepriekš minēto, rodas jautājums, vai iespējamajiem cietušajiem ir jāizpilda zināms rūpības pienākums attiecībā uz viņu lietām, lai iegūtu nepieciešamo informāciju, kas ļautu celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību, un – apstiprinošas atbildes gadījumā – ciktāl šī rūpības pienākuma izpildē būtu jāseko paziņojumiem presei, kurus Komisija publicē saistībā ar lēmumiem, kas pieņemti, piemērojot LESD 101. pantu.

115. Atbildētājas, šķiet, apgalvo, ka, tā kā prasītāji ir uzņēmumi vai pieredzējuši profesionāļi, tiem esot jāpilda šāds rūpības pienākums. Pēc šo lietas dalībnieku domām, zināmas norādes – piemēram, plašsaziņas līdzekļos sniegtā informācija par lēmuma pieņemšanu paziņojuma presei publicēšanas dienā vai apstāklis, ka advokātu biroji, ieguldījumu fondi un citi eksperti, kas iesaistīti līdzīgās tiesvedībās saistībā ar zaudējumu atlīdzību, šķiet, paziņoja par iespēju vērsties tiesā pret kravas automobiļu ražotājiem, – liecinot, ka kravas automobiļu pircēji nevarēja apgalvot, ka viņi nav zinājuši Komisijas pieņemto lēmumu.

116. Tādējādi, pēc atbildētāju domām, būtu jāuzskata, ka prasītājs par pārkāpumu uzzināja paziņojuma presei publicēšanas brīdī un varēja celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību vai vismaz pārtraukt noilguma termiņu, nosūtot no šīs dienas vēstuli, ko, šķiet, ir izdarījuši citi kravas automobiļu pircēji, kuri pret automobiļu ražotājiem ir vērsušies Spānijas tiesās.

117. Neapstrīdu to, ka paziņojuma presei publicēšanas dienā zināms skaits aktīvu tirgus dalībnieku, kurus ietekmēja aizliegtā vienošanās, uzzināja par šo Komisijas pieņemto lēmumu. Turklāt arī ir skaidrs, ka, ņemot vērā izmeklēšanas ilgumu un izmeklēšanas laikā sniegtos

⁵⁰ Skat. Paziņojuma par paraugpraksi attiecībā uz lietu izskatīšanu saskaņā ar LESD 101. un 102. pantu (OV 2011, C 308, 6. lpp.) 148. apsvērumu.

⁵¹ Skat. Paziņojuma par paraugpraksi attiecībā uz lietu izskatīšanu saskaņā ar LESD 101. un 102. pantu 149. apsvērumu.

⁵² Skat. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_16_2582.

Komisijas paziņojumus presei (kas, iespējams, tika publicēti presē vairākās dalībvalstīs)⁵³, kā arī šo preču pircējiem radītās problēmas, ir saprātīgi vienoties par to, ka viena tirgus daļa bija informēta par Komisijas īstenoto izmeklēšanu un *a fortiori* par tās pieņemto lēmumu.

118. Tomēr neuzskatu, ka konkurences pārkāpumu dēļ cietušajiem ir vispārējs rūpības pienākums, kas liktu viņiem sekot šādu paziņojumu presei publicēšanai.

119. Protams, nevar izslēgt, ka zaudējumu atlīdzināšanas prasības dažās tiesās tiek celtas pēc paziņojumu presei publicēšanas vai pat pirms tās⁵⁴. Tomēr šī prakse (par kuru turklāt nav vienprātības, tostarp ņemot vērā dažādās dalībvalstu pieejas attiecībā uz brīdi, no kura sākas noilguma termiņš⁵⁵), manuprāt, nerada “rūpības pienākumu”, kas visiem konkurences tiesību pārkāpuma dēļ cietušajiem liktu celt zaudējumu atlīdzināšanas prasības, pamatojoties uz minētajiem paziņojumiem presei.

120. Ņemot vērā iepriekš minēto, nevar pieņemt, ka tikai pēc Komisijas paziņojuma presei publicēšanas tās tīmekļvietnē cietušais ir uzzinājis visu būtisko informāciju, lai īstenotu savas tiesības celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību. Tāpat kā Komisija es uzskatu, ka, prasot potenciālajam cietušajam rīkoties pārmērīgi rūpīgi, proti, pārsniegt to, ko viņš ir varējis pamatoti zināt, tiktu pārkāptas viņa tiesības lūgt atlīdzību par kaitējumu, kas radies pretkonkurences prakses dēļ. Tādējādi LESD 101. un 102. panta pilnīgas efektivitātes princips un tiesiskās drošības princips, kas ir raksturīgs noilguma termiņa noteikšanai, prasa, lai šis rūpības pienākums nebūtu pārāk ierobežojošs personai, kas lūdz atlīdzināt zaudējumus⁵⁶.

121. Visbeidzot jānorāda, ka dažu dalībvalstu tiesu praksē attiecībā uz šo apgalvoto “rūpības pienākumu”, šķiet, ir nošķirti patērētāji “komersanti” vai lieli uzņēmumi un “parastie” patērētāji. Tiek pieņemts, ka pirmajiem minētajiem ir lielāks rūpības pienākums salīdzinājumā ar otrajiem minētajiem, liekot viņiem sekot Komisijas paziņojuma presei publicēšanai.

122. Lai gan, beigu beigās, valsts tiesai katrā atsevišķā gadījumā ir jāpārbauda, vai cietušajam, pildot rūpības pienākumu, bija jāseko konkurences jomā ierosinātās lietas attīstības gaitai, lai īstenotu savas tiesības, es uzskatu, ka šāda cietušo nošķiršana palielinātu (jau pastāvošu) nedrošību, īstenojot LESD 101. pantu pēc privātas iniciatīvas. Tā kā sfēra, kurā darbojas potenciālie cietušie, nav viendabīga, katrā atsevišķā gadījumā nepieciešamā rūpības pakāpe var būt atkarīga no daudziem kritērijiem, kas attiecas uz tādiem potenciālā cietušā apstākļiem kā attiecīgā pircēja lielums, iegādāto preču daudzums vai apjoms, tirgus struktūra, šī pirkuma apstākļi, kā arī daudzi citi kritēriji, kas liecina par praktiskām grūtībām, lai veiktu šādu nošķiršanu. Tādējādi, vismaz runājot par paziņojumiem presei un Komisijas pieņemtajiem

⁵³ Šajā ziņā jānorāda, ka 2011. gadā Komisija apstiprināja, ka tā ir rīkojusi nepieteiktas inspekcijas, veicot izmeklēšanu kravas automobiļu ražošanas nozarē (skat. 2011. gada 18. janvāra informācijas lapu “Anitrust: Commission confirms unannounced inspections in the truck sector”, pieejama tikai angļu valodā tīmekļvietnē https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_29). Vēlāk, 2014. gadā, Komisija paziņojumā presei arī apstiprināja, ka tā tika nosūtījusi paziņojumus par iebildumiem kravas automobiļu ražotājiem, kuri tika turēti aizdomās par dalību aizliegtas vienošanās īstenošanā (skat. 2014. gada 20. novembra paziņojumu presei “Aizliegtās vienošanās: Komisija nosūta paziņojumus par iebildumiem kravas automobiļu ražotājiem, kas tiek turēti aizdomās par dalību aizliegtas vienošanās īstenošanā”, pieejams angļu, franču un vācu valodā tīmekļvietnē https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/IP_14_2002). Tomēr šajos divos dokumentos nav identificēti ne uzņēmumi, uz kuriem attiecas izmeklēšana, ne arī ģeogrāfiskie tirgi, attiecīgās preces vai šajā laikposmā izmeklētā pārkāpuma ilgums.

⁵⁴ Thomas, B., un Aubin, F., no: Amaro, R. (red.), *Private Enforcement of Competition Law in Europe*, 1. izdevums, Brisele, Bruylant, 2021, “Chapter 7 – Limitation period”, 170.–172. lpp.

⁵⁵ Van Bael & Bellis, *Competition Law of the European Union*, 6. izdevums, Kluwer Law International, 2021, “Chapter 11: Private Enforcement”, 1322. lpp.

⁵⁶ Skat. spriedumu, 2001. gada 20. septembris, *Courage un Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 26. punkts).

lēmumiem par konkurences tiesību pārkāpumiem, es uzskatu, ka attiecībā uz “iepazīšanos” ir jānosaka tādi skaidri un paredzami kritēriji kā piesaiste (piemēram, prezumpcijas ceļā) Komisijas lēmuma kopsavilkuma publicēšanai *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

123. Ņemot vērā iepriekš minēto, uzskatu, ka saistībā ar “*follow-on*” prasībām par atbildību piesaiste tādām objektīvam elementam kā Komisijas lēmuma par šāda pārkāpumu konstatēšanu publicēšana *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* – kas ir pēdējais posms LESD 101. panta īstenošanā publiskajā sfērā – ļauj skaidri, precīzi un pārskatāmi noteikt brīdi, kad sāk skaitīt noilguma termiņu gan uzņēmumiem, kas ir aizliegtās vienošanās dalībnieki, gan cietušajiem. Tādējādi cietušo tiesības celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību par pretkonkurences rīcību rodas brīdī, kad Komisija pieņem lēmumu, kurā ir konstatēta šāda rīcība, un – precīzāk – brīdī, kad tas tiek publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

124. Turklāt jānorāda, ka, ņemot vērā lēmuma kopsavilkuma saturu, man ir grūti saprast iemeslu, kura dēļ to nevarētu publicēt tajā pašā dienā, kad Komisija pieņem lēmumu un publicē paziņojums presei. Proti, atšķirībā no lēmuma nekonfidenciālās versijas, kuras novēlota publicēšana – no lēmuma pieņemšanas dienas līdz tā nekonfidenciālās versijas publicēšanas dienai – ir pamatota ar nepieciešamību aizsargāt pušu komercnoslēpumu un konfidenciālo informāciju, nešķiet, ka šāda vajadzība varētu rasties saistībā ar lēmuma kopsavilkuma publicēšanu *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*⁵⁷.

3) Paziņojuma presei un Komisijas lēmuma tā sauktajā “*Kravas automobiļu*” lietā saturs

125. Vispirms jānorāda, ka paziņojumos presei salīdzinājumā ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* publicēto lēmumu kopsavilkumiem parasti ir norādīta mazāk detalizēta informācija par konkurenci ierobežojošu rīcību un iemesli, kuru dēļ šī rīcība ir uzskatāma par pārkāpumu.

126. Turklāt paziņojumi presei nav tieši adresēti pusēm, kuras publicētā informācija varētu īpaši interesēt, un tādējādi tā nav paredzēta, lai radītu tiesiskas sekas trešām personām. Juridisks atzinums par to ir sniegts Komisijas tīmekļvietnē⁵⁸.

127. Šajā lietā, atšķirībā no lēmuma kopsavilkuma tā sauktajā lietā “*Kravas automobiļu*”, kas tiek publicēts visās Savienības oficiālajās valodās, paziņojums presei tiek publicēts tikai sešās oficiālajās valodās⁵⁹. Turklāt jāuzsver, ka tas nebija publicēts spāņu valodā, kas ir prasītāja pamatlietā izcelsmes valsts valoda. Norādīšu arī, ka paziņojumā presei ir atsauce uz iespēju, kāda ir aprakstīto pretkonkurences darbību dēļ cietušajiem un uzņēmumiem, celt prasības dalībvalstu tiesās un pieprasīt zaudējumu atlīdzību⁶⁰.

128. Tagad ir jāizskata galvenie paziņojuma presei noteikumi, kas ļauj cietušajam celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību.

⁵⁷ Šajā ziņā jānorāda, ka laika starpība no šī lēmuma pieņemšanas un paziņojuma presei publicēšanas dienas līdz lēmuma kopsavilkuma publicēšanas dienai *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* ir vairāki mēneši, un tas var radīt tiesisko nedrošību, apdraudot konkurences tiesību efektīvu un vienveidīgu piemērošanu Savienībā, ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgās pieejas saistībā ar *dies a quo*.

⁵⁸ Šajā nozīmē skat. https://ec.europa.eu/info/legal-notice_fr.

⁵⁹ Paziņojums presei ir publicēts vācu, angļu, franču, itāļu, nīderlandiešu un zviedru valodā.

⁶⁰ Saītes uz Direktīvu 2014/104, kā arī Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļvietni, kurā sniegta plašāka informācija par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām lietās, kas attiecas uz aizliegtās vienošanās darbībām un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kā arī uz praktiskiem norādījumiem par konkurences noteikumu pārkāpumu dēļ radītā kaitējuma apmēra noteikšanu, ir pieejamas sabiedrībai.

129. Pirmkārt, paziņojumā presei nav nosaukti konkrēti lēmuma adresāti (nav minēts mātesuzņēmums un visi meitasuzņēmumi, uz kuriem attiecas lēmums) un nav norādīts juridisko vienību, kas ir lēmuma adresāti, juridiskais nosaukums⁶¹, bet tikai iesaistīto uzņēmumu komercnosaukumi. Savukārt lēmuma kopsavilkumā ir nosaukti pārkāpēji.

130. Otrkārt, paziņojumā presei nav sniegts pietiekami detalizēts pārkāpuma apraksts un, it īpaši, nav precīzi minēti kravas automobiļu tipi, uz kuriem attiecas pārkāpums. Tajā ir tikai norādīts, ka pārkāpums attiecas uz “vidējas noslodzes” kravas automobiļiem (kas sver no 6 līdz 16 tonnām) un “lielas noslodzes” kravas automobiļiem (kas sver vairāk par 16 tonnām), savukārt lēmuma kopsavilkumā ir precizēts, ka tādi pārvadāšanas līdzekļi kā traktori pieder vidējas un lielas noslodzes kravas automobiļiem un ka lēmums neattiecas uz pēcpārdošanas vai citiem pakalpojumiem vai garantijām kravas automobiļiem, nedz uz lietotu kravas automobiļu pārdošanu vai citām precēm vai pakalpojumiem.

131. Treškārt, paziņojumā presei nav precīzi norādīts, cik ilgi katra juridiskā vienība, kurai adresēts lēmums, ir piedalījusies pārkāpumā. Tajā ir tikai norādīts, ka pārkāpums “ilga 14 gadus, no 1997. līdz 2011. gadam”, savukārt lēmuma kopsavilkumā ilgums ir norādīts precīzi (no 1997. gada 17. janvāra līdz 2011. gada 18. janvārim), konkrēti minot katra attiecīgā uzņēmuma dalības ilgumu aizliegtās vienošanās darbībā.

132. Taču šie elementi, manuprāt, ir būtiskas norādes, kas ļauj cietušajam noteikt, vai pārkāpums tika izdarīts ģeogrāfiskajā tirgū, kas attiecas uz viņu, un laikposmā, kurā viņš faktiski bija iegādājies kravas automobiļa tipu un modeli, uz ko attiecas aizliegtā vienošanās.

133. Ņemot vērā iepriekš minēto un paziņojumu presei mērķi un raksturu, it īpaši to saturu, manuprāt, ir acīmredzami, ka informācija, kas ļauj cietušajam celt zaudējumu atlīdzināšanas prasību, varēja būt viņa rīcībā tikai no brīža, kad lēmuma kopsavilkums tika publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

134. Šajā ziņā vēlos piebilst, ka – saskaņā ar Spānijas valdības apsvērumiem un neskarot iesniedzējtiesas veicamo pārbaudi – šķiet, ka zaudējumu atlīdzināšanas prasību ietvaros, kas ierosinātas, pamatojoties uz Civilt kodeksa 1902. pantu, Spānijas tiesas interpretē noilguma režīmu tādējādi, ka viena gada noilguma termiņš sākas tikai no Komisijas lēmumu kopsavilkumu publicēšanas brīža *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

135. Tāpēc uzskatu, ka tādā lietā kā pamatlieta prasībai nav iestājies noilgums.

2. Prezumpcija par nodarīto kaitējumu, ņemot vērā konkurences tiesību efektivitātes principu

136. Pierādījums par kaitējuma esamību prasītājam ir jāsniedz saskaņā ar vispārējās tiesībās paredzēto regulējumu, jo Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punkts nav piemērojams – kā tas ir konstatēts –, izskatot trešo prejudiciālo jautājumu.

⁶¹ Tomēr jānorāda, ka tad, kad paziņojums presei vairākas dienas pēc tā publicēšanas (2016. gada 25. jūlijā) tika augšupielādēts Komisijas Konkurences ģenerāldirektorāta tīmekļvietnes nodaļā, kas attiecas uz tā saukto “Kravas automobiļu” lietu, Komisijas lēmuma adresātu uzņēmumu juridiskie nosaukumi bija norādīti lietai veltītās lapas augšdaļā (skat. https://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_39824). Tādējādi nevar izslēgt, ka tie, kas iepazinās ar paziņojumu presei, varēja zināt minētā lēmuma adresātu identitāti.

137. Pirmkārt, jānorāda, ka Regulas Nr. 1/2003, kurā ir kodificēta Tiesas judikatūra un it īpaši spriedums *Masterfoods* un HB⁶², 16. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tad, ja valstu tiesas atbilstoši LESD 101. un 102. pantam lemj par ligumiem, lēmumiem vai darbībām, uz kurām jau attiecas Komisijas lēmums, tās nevar pieņemt lēmumus, kuri ir pretrunā Komisijas pieņemtajam lēmumam.

138. Tas, manuprāt, ļautu vieglāk noteikt cēloņsakarību starp pārkāpumu (kas jau ir konstatēts Komisijas lēmumā) un radīto kaitējumu, nepiemērojot Direktīvas 2014/104 17. panta 2. punktu ar atpakaļejošu spēku.

139. Otrkārt, kā norādīts šo secinājumu 85. punktā, nekas neliedz valstu tiesām piemērot ar pierādīšanas pienākumu saistītās prezumpcijas tāda kaitējuma esamības gadījumā, kas bija pastāvējis pirms attiecīgo valsts transponēšanas normu pieņemšanas, kuru atbilstība Savienības tiesību prasībām ir jāizvērtē, tostarp ņemot vērā vispārējos līdzvērtības un efektivitātes principus⁶³.

140. Šajā ziņā jānorāda, ka saskaņā ar Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu, ja nav tādu Savienības tiesību aktu (un tādējādi ārpus šīs direktīvas piemērošanas jomas) valstu noteikumos, kuri reglamentē to, kā tiek īstenotas tiesības uz atlīdzinājumu par LESD 101. panta pārkāpuma dēļ nodarīto kaitējumu, tostarp noteikumos par šajā direktīvā neaplūkotiem aspektiem, piemēram, “cēloņsakarības” starp pārkāpumu un kaitējumu jēdzienā, ir jābūt ievērotiem efektivitātes un līdzvērtības principiem.

141. Tas nozīmē, ka valsts noteikumiem “nevajadzētu būt formulētiem vai piemērotiem tā, ka LESD garantēto tiesību uz atlīdzinājumu īstenošana ir pārmērīgi apgrūtināta vai praktiski neiespējama”, piešķirot valsts tiesai rīcības un interpretācijas brīvību, kad tā nosaka nodarīto kaitējumu⁶⁴.

142. Ņemot vērā iepriekš minēto, ierosinu uz pirmo prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka LESD 101. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāda valsts tiesību normas interpretācija, kas izslēdz attiecīgi Direktīvas 2014/104 10. panta 3. punktā un 17. panta 2. punktā paredzēto piecu gadu noilguma termiņa un atspēkojamās prezumpcijas par aizliegtas vienošanās dēļ nodarīto kaitējumu piemērošanu ar atpakaļejošu spēku. Tomēr LESD 101. pants un efektivitātes princips paredz, ka valsts tiesiskajā regulējumā, kas reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības, ir jābūt noteiktam, ka noilguma termiņu sāk skaitīt tikai no dienas, kad Komisijas lēmuma kopsavilkums ir publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

V. Secinājumi

143. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Audiencia Provincial de León* (Leonas Provinces tiesa, Spānija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

- 1) LESD 101. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāda valsts tiesību aktu interpretācija, ar ko ir izslēgta piecu gadu noilguma termiņa un atspēkojamās prezumpcijas par aizliegtas vienošanās dēļ nodarīto kaitējumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku, kas attiecīgi paredzēti 10. panta 3. punktā un 17. panta 2. punktā Eiropas Parlamenta un Padomes

⁶² Skat. spriedumu, 2000. gada 14. decembris (C-344/98, EU:C:2000:689).

⁶³ Skat. Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

⁶⁴ Skat. Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

Direktīvā 2014/104/ES (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem. Tomēr LESD 101. pants un efektivitātes princips paredz, ka valsts tiesiskajā regulējumā, kas reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasību, ir jābūt noteiktam, ka noilguma termiņu sāk skaitīt tikai no dienas, kad Eiropas Komisijas lēmuma kopsavilkums ir publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

- 2) Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka šīs direktīvas 10. pants nav piemērojams prasībai par zaudējumu atlīdzību, kas, lai arī celta pēc šīs direktīvas un valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, attiecas uz faktiem un sodiem pirms šo noteikumu stāšanās spēkā.
- 3) Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tādu valsts transponēšanas noteikumu piemērošana, kas ir pieņemti, lai nodrošinātu atbilstību šīs direktīvas 17. panta 1. punkta prasībām par pilnvaru piešķiršanu valstu tiesām noteikt kaitējuma apmēru attiecībā uz kaitējumu, kas nodarīts tāda konkurences tiesību pārkāpuma dēļ, kurš ir ticis izbeigts pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā. Minētās direktīvas 22. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tādu valsts tiesību aktu piemērošana, kuri pieņemti, lai transponētu šīs direktīvas 17. panta 2. punktu, un kuros attiecībā uz pārkāpumiem, kas izdarīti pirms valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā, ir paredzēta atspēkojama prezumpcija par aizliegtas vienošanās dēļ nodarīto kaitējumu, kad tiek izskatīta zaudējumu atlīdzināšanas prasība, kas celta pēc valsts transponēšanas noteikumu stāšanās spēkā.